

J. Janoušek – postoje a sociální chování

Spolupráce v malých skupinách a s ní spjatá komunikace při společném plnění zadaného úkolu zahrnuje individuální aktivity jednotlivých členů, neredukuje se však na jejich prostý souhrn, ale představuje novou dynamickou strukturu. Obdobně skupina, která společnou činnost realizuje, zahrnuje jednotlivé členy, není však jejich prostým součtem, ale představuje novou kvalitu. Součástí výzkumu společné činnosti ve skupině je proto výzkum individuálních charakteristik jednotlivých členů, avšak v jejich začlenění do dynamické struktury společné činnosti a do skupiny jako celku. Touto problematikou se začal zabývat v 60. letech 20. století v rámci ČSAV Jaromír Janoušek (nar. 1931) a rozvíjel ji dále na katedře psychologie FF UK.

Existuje široké spektrum individuálních charakteristik, zahrnující znalosti, schopnosti, imaginaci, temperamentové a charakterové vlastnosti, potřeby, zájmy. Vzhledem k tomu, že osobnost je sociálně determinovaná, projevuje se i v individuálních rysech různá míra interpersonality, která usnadňuje začlenění do společné činnosti a přizpůsobení se charakteristice skupiny jako celku.

Ve výzkumu J. Janouška a kol. v 80. letech byly vyčleněny z této širší problematiky postoje, a to konkrétně individuální postoje ke vzájemné spolupráci, kooperaci. Lze je charakterizovat jako **kooperativní postoje**, případně individuální kooperativnost. Jejich znalost a znalost jejich funkce má velký význam z hlediska praxe řízení různých činností.

V charakteristice postoje je obsaženo, že jde o strukturu, která se může, ale také nemusí projevit v chování lidí. Míra projevu kooperativního postoje je proto zřejmě vázána na skutečně probíhající kooperaci, přičemž dochází ke vzájemnému ovlivňování. Rozvoj příznivějších postojů vůči sobě navzájem v kooperativní situaci podporuje vzájemnou důvěru a otevřenost komunikace a poskytuje stabilnější základnu pro pokračování kooperace bez ohledu na narůstání či ubývání zvláštních cílů. Podporuje také vnímání podobnosti postojů. Vzhledem k tomu, že účastníci kooperativní situace jsou snáze ovlivňováni než účastníci situace kompetitivní,

jsou obvykle účastníci kooperativní situace vůči sobě navzájem více ochotní.

Kooperativní postoj jako každý postoj je určitou strukturou, obsahující rozmanité komponenty. Je zajímavým problémem, jaké komponenty jsou v kooperativním postoji zahrnuty. Do kooperativní připravenosti se zahrnuje připravenost pomoci, tolerance vůči partnerovi a sociální vhléd. Vyšlo se z hypotézy, že kooperativnější postoj vede k vyšší vzájemné komunikaci, ta podmiňuje koordinaci společné činnosti, a tím dochází k lepšímu výkonu. V laboratorním výzkumu bylo sledováno řešení matematicko-logického problému u tříčlenných skupin, které se lišily v kooperativních postojích, zjišťovaných škálováním bezprostředně před hlavní etapou spolupráce. Potvrdila se hypotéza, že kooperativnější postoj povede k vyššímu výkonu jak v situaci sdělování výsledků, tak i v situaci sdělování cílů. Více kooperativní skupiny, které koordinovaly spolupráci v první fázi podle informací o zvolených individuálních cílech, byly během druhé fáze spolupráce v komunikaci neaktivnější a v řešení problémů nejúspěšnější.

Mnohé sociálně-psychologické jevy se vymykají laboratornímu zkoumání. Na druhé straně nelze popřít, že spolupráce skupiny lidí při uskutečňování přijatého společného cíle je proces, v němž se objektivně projevují nejen individuální zvláštnosti členů skupiny, ale také jejich vzájemné působení a meziosobní vztahy, ovlivňované také tímto procesem spolupráce. Z toho vyplývá, že objektivní údaje a průkazná zjištění získané laboratorní analýzou procesů kooperace a komunikace u většího počtu skupin lze pokládat za vhodné východisko pro jejich ověřování v širších sociálních souvislostech.

V. Řehan – sociální status a hodnotová orientace mladé generace

Vladimír Řehan (nar. 1948) je v současnosti vedoucím katedry psychologie a zároveň děkanem FF PU v Olomouci. Po absolvování studia psychologie pracoval jako klinický psycholog v Psychiatrické léčebně ve Šternberku. Na PU působí od